

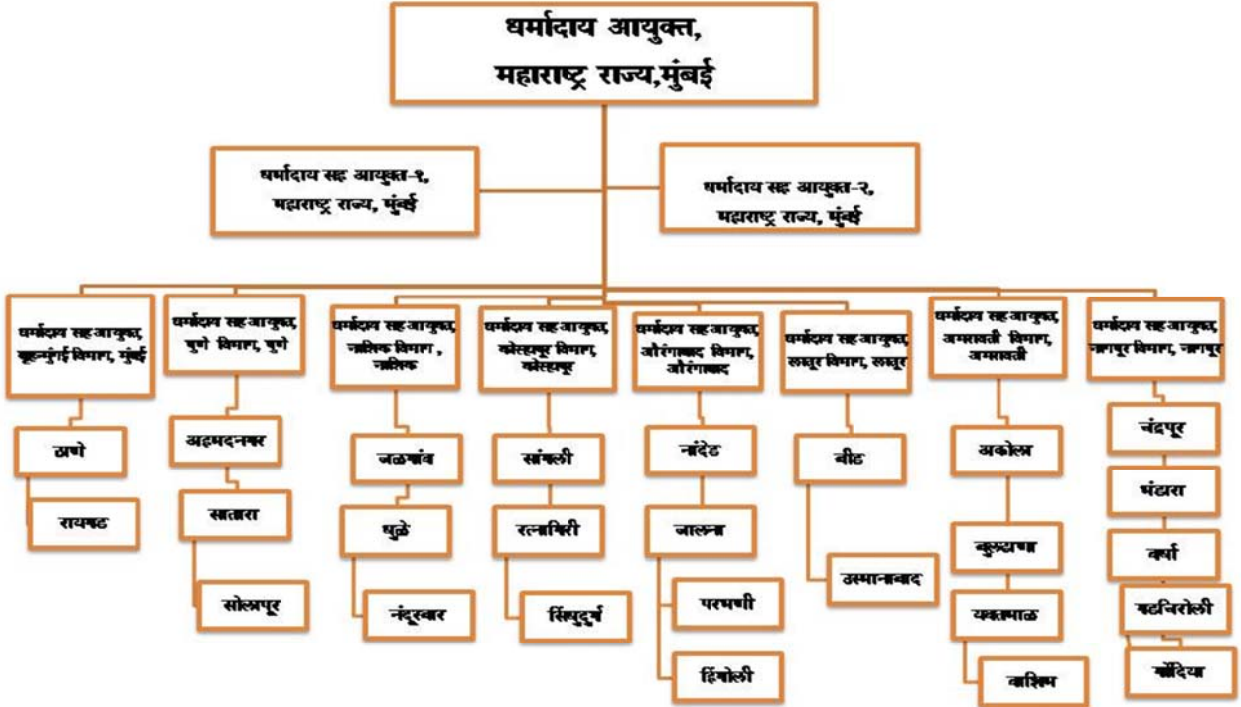
धर्मादाय संघटना

प्रस्तावना

महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० ची अंमलबजावणी महाराष्ट्र राज्यामध्ये करणे व त्या अनुषंगाने महाराष्ट्र राज्यामध्ये अस्तित्वात असणाऱ्या न्यासांची नोंदणी करून त्यावर नियंत्रण ठेवणे या उद्देशाने धर्मादाय संघटनेची स्थापना सन १९५२ पासून करण्यात आली.

सन १९५३ साली न्यासांची संख्या ५,००० इतकी होती. सन १९८३ मध्ये न्यासांची संख्या ९०,००० इतकी होती. सद्यस्थितीत एकूण ६,२४,४६८ इतके नोंदणीकृत न्यास आहेत. नोंदविलेले न्यास हे शैक्षणिक, वैद्यकीय, सामाजिक, धार्मिक या प्रकारचे कार्य करतात.

धर्मादाय संघटनेतील कार्यालय संरचना खालील प्रमाणे :-

..२..

धर्मादाय संघटनेचे महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० व मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था नियम, १९५१ तसेच संस्था नोंदणी कायदा, १९६० अंतर्गत कामकाज करणेकरीता एकूण १८५० पदे मंजूर करण्यात आलेली आहेत. विश्वस्तांकडून आकारण्यात येणारे अंशदान हे सदर कायद्यानुसार सेवाशुल्क म्हणून आकारणी करण्यात येत असते. त्याकरीता सार्वजनिक न्यास प्रशासन निधीची तरतूद करण्यात आलेली आहे. सदर निधीतून धर्मादाय संघटनेच्या पदांवर होणाऱ्या खर्चाची प्रतिपूर्ती करण्यात येते.

धर्मादाय रुग्णालयांसंदर्भात महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० मध्ये महाराष्ट्र कायदा ७/१९८५ अनुसार कलम ४१ अ अ ची नवीन तरतूद केली असून, ती दिनांक ०१.०८.१९८६ पासून लागू करण्यात आली आहे. सदरील तरतूदीनुसार धर्मादाय रुग्णालयांकडून दुर्बल घटक (indigent section) व आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत घटक (weaker section) यांचेसाठी काही सवलती देण्याबाबतची तरतूद करण्यात आलेली आहे. सदरील तरतूदींची अंमलबजावणी धर्मादाय रुग्णालयांकडून होते किंवा नाही याबाबत धर्मादाय संघटनेकडून नियंत्रण ठेवले जाते.

Sd/-
धर्मादाय आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

- १) प्रस्तावना :- महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० व संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० अन्वयेच्या तरतूदीनुसार धर्मादाय संघटनेचे कामकाज.
- २) धर्मादाय सह आयुक्त यांची विभागीय कार्यालये :- मुख्यालय/बृहन्मुंबई/पुणे/औरंगाबाद/नागपूर/नाशिक/कोल्हापूर/लातूर/अमरावती.
- ३) सहायक धर्मादाय आयुक्त यांची विभागीय कार्यालये :- ठाणे/रायगड/रत्नागिरी/सिंधुदुर्ग/अहमदनगर/सोलापूर/जळगांव/धुळे/सांगली/सातारा/परभणी/नांदेड/उस्मानाबाद/बीड/जालना/अकोला/यवतमाळ/बुलढाणा/वर्धा/चंद्रपूर/गडचिरोली /भंडारा/हिंगोली/वाशिम/गोंदिया/नंदूरबार.

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
१	२	३	४	५	६
१	धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे कार्यालय व धर्मादाय सह आयुक्त, मुख्यालय/बृहन्मुंबई/पुणे/औरंगाबाद/ नागपूर/ नाशिक/ कोल्हापूर/लातूर/ अमरावती.	१) कलम ३५:- विश्वस्त व्यवस्थेचा पैसा गुंतवणूक करण्याकरीता परवानगी	धर्मादाय आयुक्त धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्यास, केलेला कालावधी विहित नाही.	शासन, विधी व न्याय विभागाकडे धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचेकडे
		२) कलम ३६:- न्यासाची मालमत्ता हस्तांतरण करणेबाबत परवानगी	धर्मादाय आयुक्त धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्यास, केलेला कालावधी विहित नाही	शासन, विधी व न्याय विभागाकडे धर्मादाय आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचेकडे
		३) कलम ३६ (१) ए व बी:- न्यासाची स्थावर मिळकत विक्री करणे, भाड्याने देणे, देणगी देणे.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्यास, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		४) कलम ३६(१) (ए) (३):- पैसे कर्जाऊ घेण्यासाठी विश्वस्तांनी घ्यावयाचा परवानगी अर्ज	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्यास, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
		५) कलम ३६(२) :- विश्वस्तांची मिळकत विक्री व भाड्याने देणे यांस दिलेली मंजूरी रद्द करणेकरीता.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्यास, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		६) कलम ३७:- जनतेकडील तक्रारीचे निवारण तसेच न्यासाचा कारभार सुव्यवस्थित होण्यासाठी नियमित तपासणी करणे.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		७) कलम ४०:- धर्मादाय आयुक्तांकडील कलम ३९ खाली सादर केलेल्या अहवालावरील निर्णय देणे.	धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त.	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		८) कलम ४१ (ए) :- विश्वस्तांना सूचना देणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त.	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		९) कलम ४१ ए ए :- आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत व दुर्बल घटकांना मोफत वैद्यकीय सेवा पुरविणेसंबंधी सूचना देणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त.	---	---“---
		१०) कलम ४१(ब):- चौकशी करणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त.	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
		११) कलम ४१(ड) :- चौकशी करुन विश्वस्तांना काढून टाकणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		१२) कलम ४१(इ) :- न्यासाचे नुकसान होत असल्यास याबाबतची चौकशी.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		१३) कलम ४७ :- विश्वस्तांची नेमणूक करणे किंवा काढून टाकणे.	धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		१४) कलम ५० (अ) :- न्यासासाठी योजना करणे किंवा योजनेत सुधारणा करणे	धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त.	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		१५) कलम ५१:- दावा दाखल करणेकरीता धर्मादाय आयुक्त यांची परवानगी घेणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त.	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
		१६) कलम ६९:- धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त यांचे अधिकार व कर्तव्ये.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त	---	---“---
		१७) कलम ७० :- सहायक धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त यांनी दिलेल्या निर्णयाविरुद्ध अपिल करणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		१८) कलम ७० ए:- विभागीय अधिकाऱ्याकडील खटल्याची प्रकरणे मागवून त्याची तपासणी करून निर्णय घेणे/ रिव्हीजन अर्ज करणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		१९) कलम ७२ :- विविध कलमांखाली मा. धर्मादाय आयुक्त/ धर्मादाय सह आयुक्त यांच्या निर्णयाविरुद्ध अपिल दाखल करणे	जिल्हा न्यायालय/ शहर दिवाणी न्यायालय	न्यायिक प्रकरण असल्याने, केलेला कालावधी विहित नाही	---“---
		२०) माहिती अधिकार अधिनियम २००५ :- कोणत्याही स्वरूपाची मागितलेली माहिती व कागदपत्रे	माहिती अधिकारी/ अधिक्षक	माहितीच्या अधिकारामध्ये विहित केलेला कालावधी ३० दिवस	द्वितीय माहिती अधिकारी राज्य माहिती अधिकारी.

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
२.	१. धर्मादाय उप आयुक्त कार्यालय, मुख्यालय/बृहन्मुंबई/पुणे/ औरंगाबाद/नागपूर/ नाशिक/कोल्हापूर/लातूर/ अमरावती	महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियमातील तरतूदीन्वये कलम १८(१) कलम १९:- सार्वजनिक न्यास नोंदणीकरीता अर्ज नोंदणी अर्जाची चौकशी	संबंधीत जिल्हयातील धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त.	धर्मादाय उप आयुक्त व ज्या कार्यालयात धर्मादाय उप आयुक्त उपलब्ध नसतील अशावेळेस संबंधित विभागातील नजीकच्या कार्यालयातील धर्मादाय उप आयुक्त अपिल कालावधी –प्रथम अपिल दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन ३० दिवसांच्या आत निकाली काढणे.	धर्मादाय सह आयुक्त द्वितीय अपिल दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन ९० दिवसांच्या आत निकाली काढणे.
	२. सहायक धर्मादाय आयुक्त कार्यालय, ठाणे/रायगड/ रत्नागिरी/ सिंधुदुर्ग/अहमदनगर/ सोलापूर/जळगांव/धुळे/ सांगली/सातारा/परभणी/ नांदेड/उस्मानाबाद/बीड/ जालना/अकोला/ यवतमाळ/बुलढाणा/वर्धा/ चंद्रपूर/ गडचिरोली/ भंडारा/ नंदूरबार/ वाशिम/ हिंगोली/ गोंदिया.	कलम २२:- बदल करावयाचा असल्यास फेरफार अर्ज	संबंधीत जिल्हयातील धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त अपिलाचा कालावधी ६० दिवस	---“---

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
		कलम २२ ए,बी,सी:- स्थावर मिळकत इत्यादीमध्ये फेरफार करावयाचा अर्ज.	संबंधीत जिल्हयातील धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त अपिलाचा कालावधी ६० दिवस	---“---
		कलम २८:- न्यास नोंदणी कायदा अस्तित्वात येण्यापूर्वी नोंद झालेल्या न्यासांची पुनर्नोंदणी	संबंधीत जिल्हयातील धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त.	धर्मादाय आयुक्त व धर्मादाय सह आयुक्त अपिलाचा कालावधी ६० दिवस	---“---
		कलम ३७:- जनतेकडील तक्रारींचे निवारण तसेच न्यासाचा कारभार सुव्यवस्थित होण्यासाठी नियमित तपासणी करणे.	संबंधीत जिल्हयातील धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त.	अपिलाची तरतूद नाही	---“---
		कलम ३९:- विश्वस्तांच्या निष्काळजीपणा- मुळे न्यासास नुकसान झाल्याबाबत चौकशी	धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त	अपिलाची तरतूद नाही	---“---
		कलम ४० :- धर्मादाय आयुक्तांकडील कलम ३९ खाली सादर केलेल्या अहवालावरील निर्णय देणे	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त	अपिलाची तरतूद नाही	---“---
		कलम ४१(ए) :- विश्वस्तांना सूचना देणे	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त	अपिल नाही	---“---
		कलम ४१ ए ए :- आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत घटक व दुर्बल घटकांना मोफत वैद्यकीय सेवा पुरविणेसंबंधी सूचना देणे	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त	---	---“---

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
		कलम ५०(अ) :- न्यासासाठी योजना करणे किंवा योजनेत सुधारणा करणे	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त	शहर जिल्हा न्यायालय/ जिल्हा न्यायालय मुदत ६० दिवस	----
		कलम ५१ :- न्यासविरुद्ध कोर्टात दावा दाखल करणेकरीता धर्मादाय आयुक्त यांची परवानगी घेणे.	धर्मादाय आयुक्त, धर्मादाय सह आयुक्त, धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त	न्यायालयात अपिलाची तरतूद आहे. एम.आर.टी. कडे	----
		कलम ५८ व ५९ :- दाखल केलेली हिशोबपत्रके छाननी करून अंशदान आकारणी करणे.	धर्मादाय उप आयुक्त, सहायक धर्मादाय आयुक्त	धर्मादाय आयुक्त/ धर्मादाय सह आयुक्त यांचेकडे पुनर्विचार अर्ज	----
		कलम ६८ :- धर्मादाय उप आयुक्त व सहायक धर्मादाय आयुक्त यांचे अधिकार व कर्तव्ये	---	----	----
		कलम ७९ :- अभिलेख्याची पुनर्बांधणी	----	----	----
		संस्था नोंदणी कायदा १८६० :- संस्था नोंदणी अर्ज करणे.	संस्था निबंधक तथा धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त	---	----
		माहिती अधिकार अधिनियम २००५ :- कोणत्याही स्वरूपाची मागितलेली माहिती व कागदपत्रे	माहिती अधिकारी/ अधिक्षक	धर्मादाय उप आयुक्त/ सहायक धर्मादाय आयुक्त (३० दिवस व ४५ दिवस)	राज्य माहिती अधिकारी

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	सेवांचा तपशील	सेवा पुरविणारे अधिकारी / कर्मचारी यांचे नाव व हुद्दा	सेवा पुरविण्याची विहित मुदत	सेवा मुदतीत न पुरविल्यास तक्रार करावयाच्या वरिष्ठ अधिका-याचे नाव व हुद्दा
	महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५	१) महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० च्या तरतूदीनुसार सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्थांची न्यास नोंदणी (अवादातीत प्रकरणे) १) <u>मुंबई मध्ये</u>	सहायक धर्मादाय आयुक्त	धर्मादाय उप आयुक्त व ज्या कार्यालयात धर्मादाय उप आयुक्त उपलब्ध नसतील अशावेळेस संबंधित विभागातील नजीकच्या कार्यालयातील धर्मादाय उप आयुक्त <u>अपिल कालावधी</u> —प्रथम अपिल दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन ३० दिवसांच्या आत निकाली काढणे.	धर्मादाय सह आयुक्त <u>द्वितीय अपिल</u> दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन ९० दिवसांच्या आत निकाली काढणे.
		२) <u>इतर जिल्हांमध्ये</u>	सहायक धर्मादाय आयुक्त	धर्मादाय उप आयुक्त व ज्या कार्यालयात धर्मादाय उप आयुक्त उपलब्ध नसतील अशावेळेस संबंधित विभागातील नजीकच्या कार्यालयातील धर्मादाय उप आयुक्त <u>अपिल कालावधी</u> —प्रथम अपिल दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन ३० दिवसांच्या आत निकाली काढणे.	धर्मादाय सह आयुक्त <u>द्वितीय अपिल</u> दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन ९० दिवसांच्या आत निकाली काढणे.
		२) संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० वाद नसलेले अर्ज	सहायक संस्था निबंधक	अर्ज प्राप्त झालेनंतर सर्व आक्षेप दूर केल्यानंतर ३० दिवस	१) <u>प्रथम अपिल</u> - संस्था निबंधक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई. २) <u>द्वितीय अपिल</u> - मा. प्रधान सचिव विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

टीप :- भारतीय पुरावा कायदानुसार आवश्यक कागदपत्रे ठराविक मुद्दे सिध्द करणेकरीता .

Sd/-
धर्मादाय आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.